

סנהדרין צג-ב

עניין: משיח מורח ודאין

יד רמה

צגב, והריחו ביראת ה' אמר רבא שמריח ודאין, כלומר שמבין ברוח הקדש אמיתת הדבר ואינו דן לפי טענותיהן של בעלי דינין ולא עפ"י עדותן אלא יודע מי זכאי ומי חייב, מריח לשון ומרחוק יריח מלחמה

בן יהודע

שם, רבא אמר דמריח ודאין. נראה הכונה דרוס"ק היסוד שורה על חיש הכיח שלו, וכאשר היסוד שורה על חיש הכחות של מרע"ה רוס"ק שהיה יכול לידע מן הכחיה, וכמ"ש וחתה חתוה מכל הטעם, והנה צידאי המשיח דכתיב ביה הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד, גם היא יזכה למה שזכה מרע"ה שחשבה רוס"ק על חיש הכחות שלו, אך לו ניסוף דבר זה ששורה גם על חיש הכחות שלו, מה שלא זכה שיש לדיק לדבר זה, ולכן הוא משחמש בחוש הריח דמורח ודאין, ואינו משחמש בחיש הכחות, אע"ג דיכול להיות חו ודאין מפני שדבר זה הוא תוספת שהוסף לו הקב"ה על זולתו, ועוד כי זה הוא פלא יותר, כי ראייה היא מקרוב עד שיעמדו בפניו רינים לפניו ויראה אותם, אך בריח יוכל לידע מרחוק קודם שיראה אותם, וקודם שיעמדו לפניו מריח ודאין, ועוד צדאייה שיג מלך אחר, דהיינו מלך אשר מלפניו, אך בריח ישיג מכל הדרין אפילו מהעומד אחריו:

מהר"ל ח"א

לפיכך אמר דמורח ודאין. ותדע כי הראיה והשמיעה האדם רואה ושומע אף שהדבר אינו הגון ואינו ראוי הוא נראה ונשמע, ואין חלוק בין אם רואה דבר הגון או שרואה דבר שאינו הגון, וכן בשמיעה, אבל הריח כאשר מריח דבר רע אין מקבל אותו, ולכן אמר דמורח ודאין כמו שאין מקבל חוש הריח דבר שהוא רע וכך כאשר ישפוט מלך המשיח לא יקבל דבר רע. אף כי חוש הטעם ג"כ אינו מקבל דבר רע אין מדמה לזה חוש הטעם, כי חוש הטעם הוא גשמי ואין מתיחס אל הדין שהוא שכלי לכך אמר דמורח ודאין.

מהרש"א

מטעמותו כן זוכין ישראל בגאולה ע"י הטענת מנות וסורין נמשית: ורבא דאמר דמורח ודאין דכתיב י"א למראה עיניו ישפוט דלף שאמרו דן אין לו לדין אלא מה שעיניו רואות מ"מ אפשר שיטעה בו בשוגג וכן למשמע אזינו אפשר שאין שופט דק לפי האמת שהנצל דין יטעה בטעמו על ידי משמע און צדעות שקר הדין אינו שופט דק לפי האמת אבל משיח לא יטעה בכל זה שהיה מורח ודאין דהיינו בחוש הריח דין עם מי האמת דאין בו טעות כמו בחוש הראייה והשמיעה שזכר והוא כי חוש הריח הוא רוחני מחלק הנשמה כמ"ש הן כל הנשמה תהלל יה איהו דבר שהנשמה נהנה ממנו זו הריח אבל שאר החושים יותר גופניים והטעות מנוי בהם וק"ל: בר כוזבא מ"ך תרתין שנין כו'.

פתח עינים לחיד"א

ועניני העולם. ונראה לקיים פירוש רש"י דודאי אם שאר הדיינים משיגים על ידי ראייה ושמיעה דברים אמיתיים על הרוב ק"ו למשיח שישגי בראיה ושמיעה הרבה ויכוין תמיד אל האמת כי עיניו הרואות ישר יחזו ואזינו תשמענה קשת אמרי אמת יותר ויותר משאר דיינים. ותקטן עוד זאת במעלתו כי אם על ידי הריח ששום דין אינו משתמש בו כלל להיותו יותר גשמי הנה המשיח לרוב מעלתו בעל החושים וחוטמו אמת מורח ודאין והיינו דקאמר קרא לא למראה עיניו ישפוט ולא למשמע אזינו יוכיח כלומר אין לו צורך מפני מראית העין ומשמע און לכוין אל האמת דודאי עיניו תחזינה ראייה מהימנא ושמועה אמיתית ולא יטעה כאשר דיינים דומנין עינו הטעות וטעה בשמועתו אלא עוד זאת יתירה מעלתו דמורח ודאין ובחוש שכל הדיינים לא יכלו להשתמש בו כלל דין עמו והיינו דייק לכתוב מראה עיניו ומשמע אזינו דלפי מהרש"א הול"ל לא למראה עין ולא למשמע און דע"י יטעה. אמנם לדרכנו איש דכתיב עיניו ואזינו דודאי גבהו מאד ולא יטעה כי בעיניו יראה האמת ובאזינו ישמע הצדק וגוסף עוד מורח ודאין ושפט בצדק. ועמ"ש הרשב"ץ כבאמר תמץ דף ל"ד ריש ע"ד שדבריו מסכימים למ"ש:

רבא אמר דמורח ודאין וכו' פירש"י לא למראה עיניו וכו' ואפ"ה שופט צדק. וכתב מהרש"א ויותר נראה לפרש להפך דלא למראה עיניו ישפוט אף שאמרו אין לו לדין אלא מה שעיניו רואות ואפשר שטעה בשוגג ולא למשמע אזינו דאפשר שיטעה וכו' אלא בחוש הריח דין דאין בו טעות כחוש הראיה והשמיעה כי חוש הריח רוחני מחלק הנשמה כמ"ש כל הנשמה וכו' אבל שאר החושים יותר גופניים והטעות מצוי בהם עכ"ד ולי ההדיוט נראה דחוש הראיה והשמיעה יותר רוחניים מחוש הריח והנחת הריח יותר ממשיית מהנחת הראיה והשמיעה. ומ"ש שהנשמה נהנית מהריח היינו לאפוקי חוש הטעם. וזה מפורסם. ואם אל טורם תדרוש קח לך בשמים ראש כמבואר בסי עץ החיים למרחצו וצ"ל בסוד ראייה שמיעה וריחא ודיבור בסוד טנת"א ועסמ"ב. ולהיות הראיה והשמיעה רוחניים עליונים למעלה יש בהם השגה את שיש בהן ידיעה ענינים רבים לצרכי הגוף וידיעת נסתרות ונגלות. אבל חוש הריח למטה מהם גם בני אדם רובם אינם משתמשים בו כי אם לריח גשמי ותו לא משום ידיעה משא"כ הראיה והשמיעה הן במ מעיל למען דעת חכמות למודיות טבעיות אלהיות

תורת חיים

חביבותא גבן דכתיב נרדי נתן ריחו ולא כתיב הסריח ולפי שאותו הריח הוא דק ורוחני מאוד ובא מדבר רוחני לכך אינו נרגש לחוש הריח בהוא עלמא כי אם בעולם הרוחני בגן עדן או הנשמה שהורה ונהנית מאותו הריח ומתלבשת בו. והיינו דקאמר רבא דבן דוד מורח ודאין לפי שמקום מנוחתו בגן עדן הוא כדאמר בפירקין היכא יתיב אפיתחא דרומי ושמה הוא נהנה מן ריח זכיותיהן של ישראל וסובל ייסורין על פשעיהן כדיליף לקמן מדכתיב והוא מחולל מפשעיו וכתוב אכן חליינו הוא נושא וכיון שנשמתו זכה וטהורה כל כך עד שמקבל בהוא עלמא שכו ועונש רוחני הבא מן המצות לכך גם אחר שיבא בהאי עלמא וישפוט בין איש לרעהו יבחין בין צדיק לרשע על ידי הריח שיריח בהן שהזכאי יריח והחייב יסריח.

רבא אמר דמורח ודאין. לפי שכל מצוה יש לה ריח טוב וכל העושה מצוה אחת נשמתו קולטת הריח הטוב ההוא כדאיתא בפרק אחד דיני ממונות רבי זירא אמר מהכא וירח את ריח בגדיו אל תיקרי בגדיו אלא בגדיו פי' שאפילו הבוגרים מלאים מצות ויש להן ריח טוב ובפרק שני דעירובין הודו אחד תאנים טובות אלו צדיקים גמורים והדוד אחד תאנים רעות אלו רשעים גמורים ושמה תאמר אבד סברן תלמוד לומר הדודאים נתנו ריח אלו ואלו עתידים שיתנו ריח וכתוב נמי וריח שלמותיך כריח לבנון והוא רמו לשמלות ורוחניות שעושין לאדם במעשיו הטובים בהוא עלמא כדאיתא בספר הזוהר וכשם שהמצות יש להן ריח טוב כך העבירות יש להן ריח רע ומסריחין כדאיתא בפרק ר"ע אמר רב ועדיין היא